

Tro och tvivel

Från ryska radikaliseringsresor till blasfemiska biopics från Portugal. Inte sedan Bergman och Tarkovskij har gudarnas röster varit så starka inom den samtida filmen. Göteborg Film Festivals konstnärliga ledare spårar en filmisk rörelse som ger nya perspektiv på religionerna.

Text:
Jonas Holmberg

T

ycker du att filmen var trovärdig? Det är en av de vanligaste frågorna efter ett bio-besök. Men sällan tänker vi att frågan har något att göra med tro. Trots att filmen alltid har befunnit sig nära andlighet och religion. Evangeliet och apostlagärningarna låg till grund för några av filmhistoriens första publiksuccéer i Europa, och i Indien hämtade filmen från första början sina historier från hinduisk mytologi. Liknande filmatiseringar av religiöst material görs såklart fortfarande. På festivalen visas Ori Sivans *Harmonia*, en nytolkning av den gammaltestamentliga berättelsen om Abraham, Sara och Hagar, här förlagd till en symfoniorkester i det moderna Jerusalem. Por-

tugisiska *The Ornithologist* utgår från helgonberättelserna om Antonius av Lissabon – regissören João Pedro Rodrigues har beskrivit den som en ”blasfemisk biopic”.

Men relationen mellan religionerna och filmen begränsas inte till filmiska illustrationer av heliga texter. För en lång rad regissörer och tänkare har filmen varit ett sätt att bedriva teologi, att skapa helighet eller, med Ingmar Bergmans formulering, medverka till det gemensamma bygget av den filmiska katedralen.

Och man ska inte glömma de formmässiga likheterna mellan religionen och filmen. Biografen och templet har samma grundläggande arkitektoniska struktur,

”Både filmen och religionen arbetar med samma sak: att skapa nya världar.”

med duken på altarets plats, och även verksamheterna påminner om varandra. Både filmen och religionen arbetar med samma sak: att skapa nya världar. Med jordiska byggstenar konstrueras världar bortom denna. Världar som finns någon annanstans. Och sådana världar kräver tro för att bli meningsfulla. De måste vara trovärdiga.

Det var inte särskilt länge sedan det talades om att religionerna var på väg att dö ut. Det hade såklart snackats om det ett tag. Karl Marx skrev redan på 1860-talet om att arbetarklassen så småningom skulle förlora intresset för detta folkets opium, och 1927 konstaterade Sigmund Freud att ”i framtiden kommer vetenskapen att överskrida religionen och förnuftet kommer att ersätta gudstron”. Och omkring millennieskiftet verkade många tro att de skulle få rätt till sist. Kommunismen hade fallit, marknaderna globaliserats och effektiviserats, och det kändes som att historien var på väg att

ta slut. Snart skulle människorna bli rationella och sekulära.

Men så har det inte blivit. De troende i världen har istället blivit fler, och på flera platser (inte sällan just de där marxismen förlorat sin betydelse) har religionen stärkt sitt samhälleliga och politiska inflytande de senaste åren.

Det är en av alla de olika rörelser som uppenbaras i Göteborg Film Festivals fokus Gudar och människor. I *The Student* adresserar Kirill Serebrennikov den ortodoxa kyrkans stärkta samhällsroll i Ryssland genom att zooma in på en ung man som utvecklas till en bokstavstroende fanatiker. En delvis liknande radikaliseringsresa får vi följa i Mijke de Jongs *Layla M.*, där en ung holländska tar steg för steg mot jihadismen. Även en film som den egyptiska *Clash*, Mohammed Diabs hyllade politiska thriller, tar sig an en situation där religionens samhälleliga roll omformulerats efter arabisk vård och militärkupp.

Sammantaget bildar filmerna i sektionen en bred och mångfacetterad bild av den samtida filmens relation till religion och tro. Vi får följa med till ett brittiskt kloster (*The Book of Birdie*), lyssna på teologiska diskussioner i ett algeriskt hammam (*I Still Hide to Smoke*) och checka in på ett indiskt hotell i den heliga staden Varanasi (*Hotel Salvation*).

En gång beskrev författaren Harry Martinsson biografen som ”de livsfeigas tempel”. Men det finns inget feigt hos de filmskapare från hela världen som visar sina filmer i detta fokus. Tvärtom är det många som visar stort mod när de utmanar sina egna och publikens föreställningar om gudar och om människor. På ett helt trovärdigt sätt. ■

Veniamin bryter med sin familj och tar sig an religiös fundamentalism i *The Student*.

Heliga salonger

I samband med årets festivalfokus Gudar och människor visar vi film i tre av Göteborgs religiösa rum i samarbete med Interreligiösa rådet.

Göteborgs synagoga
Östra Larmgatan 12

I Göteborgs synagoga visas isareliska filmen *Harmonia*, en prisbelönt samtidstolkning av Första moseboken i konserthusmiljö. Regissören Ori Sivan kommer att vara på plats på visningen, för ett samtal efter filmen.

Filmvisning: Söndag 29/1, 15.00

Domkyrkan
Västra Hamngatan/Kyrkogatan

I Domkyrkan visas den franska filmen *Son of Joseph*, en lekfull biblisk drift med samtiden, regisserad av den oeftersärlige Eugène Green. Visningen följs av ett samtal lett av Svenska kyrkans Mikael Ringlander.

Filmvisning: Måndag 30/1, 19.00

Göteborgs moské
Myntgatan 4

I Göteborgs moské visas den amerikanska ”buddy cop”-komedin *American Sharia* i samarbete med Unga muslimer. Filmen är den första som producerats på bolaget Halalywood, som startats av dess regissör Omar Regan, för att verka mot islamofobin i samhället. Regan kommer att vara på plats för ett samtal efter visningen.

Filmvisning: Onsdag 1/2, 18.30